

ספר

נאמר מינים

פרשת חיי שרה

מאת

הרב הגאון החסיד

ר' אברהם יוסף פסח (פסחוביץ)

זצ"ל

יו"ל ע"י נכדי המחבר

א) ויהיו חיי שרה וגו', וצמדרש^א (ברא"ד ג"ח א') "יודע ה' ימי תמימים", כשם שהם תמימים, כך שנותיהם תמימים, דהנה אי' צספרים הקדושים אשר יש עולם, שנה, נפש, והנקודה הקדושה של כל העולם הוא ציהמ"ק וקדשי הקדשים, והעת הנצחרת מכל השנה היא יו"כ, כמו שאי' צדצרי חז"ל^ב על פסוק (תהלים קל"ט ט"ז) "ימים יצרו ולו אחד צהס", זה יו"כ, והמצחר מהנפשות הוא הכה"ג, או הצדיק יסוד עולם, כמו שאי' צחגיגה (י"ב:) ר' אלעזר צן שמוע אומר (העולם

עומד) על עמוד ולדיק שמו, שנאמר "ולדיק יסוד עולם", וכן הוא צסנהדרין^ד ד' ק"ג ע"צ דאמר רצה צר צר חנה שקולה נשמה של לדיק אחד כנגד כל העולם כולו, וציו"כ מוצחר הימים, נכנס הכה"ג מצחר הנפשות לקה"ק מצחר המקומות לחצר עולם שנה נפש, ושמעתי מפה מרן אדמו"ר זצוקל"ה זי"ע ועכי"א על מד"ר^ה (ויק"ד כ"א ה') אחרי על פסוק "צזאת יצוא אהרן אל הקדש", זשה"כ "כי צתחבלות תעשה לך מלחמה", ר' נתן ור' אחא צסס ר'

^א ברא"ד ג"ח א' ויהיו חיי שרה מאה שנה (בראשית כג, א), (תהלים לז, יח): יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה, כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים, בת עשרים כבת שבע לנוי, בת מאה כבת עשרים שנה לחטא:

^ב פסיקתא רבתי כ"ג א' ימים יוצרו ולא אחד בהם ר"א ור' יהושע ר"א אומר יום ביומו יום של סיסרא יום של סנחריב יומו של גוג ר"י אומר שלש מאות וששים וחמש ימים הם ימות החמה ליחידו של עולם אחד מהם ואיזו זה ר' לוי ור' יצחק רבי לוי אמר זה יום הכפורים הכזה יהיה צום אבחרהו יום ענות נפשו וגו' (ישעיה ג"ח ה') רבי יצחק אמר זה יום השבת:

תנא דבי אליהו רבה א' ג' ד"א ימים יוצרו ולא אחד בהם זה יום הכפורים לישראל לפי שהיתה שמחה גדולה לפני הקב"ה שנתנו באהבה רבה לישראל:

^ג סנהדרין ק"ג: תניא ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ אחז ואחזיה וכל מלכי ישראל שכתוב בהן ויעש הרע בעיני ה' לא חיין ולא נידונין ו(מלכים ב כא, טז) וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה לפה לבד מחטאתו אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני ה' הכא תרגימו שהרג ישעיה במערבא אמרי שעשה צלם משאוי אלף בני אדם ובכל יום ויום הורג (את) כולם כמאן אזלא הא דאמר רבה בר בר חנה שקולה נשמה של צדיק אחד כנגד כל העולם כולו כמ"ד ישעיה הרג:

^ד ויק"ד כ"א ה' בזאת יבא אהרן, זה שאמר הכתוב (משלי כד, ו): כי בתחבלות תעשה לך מלחמה, רבי נתן ורבי אחא בשם רבי סימון אמר, אם עשית חבילות של עברות עשה כנגדן חבילות של מצוות, (משלי ו, יז): עינים רמות, (דברים ו, ח): והיו לטטפת בין עיניך. (משלי ו, יז): לשון שקר (דברים יא, יט): ולמדתם אתם את בניכם. (משלי ו, יז): וידיים שפכות דם נקי (דברים ו, ח): וקשרתם לאות על ירך. (משלי ו, יח): לב חרש מחשבות און (דברים ו, ו): והיו הדברים האלה. (משלי ו, יח): רגלים ממהרות לרוץ לרעה, הוי רץ אחר מילה שהיא בין ברכים. (משלי ו, יט): יפיח כזבים עד [חמס] [שקר] (ישעיה מג, יב): ואתם עדי נאם ה'. (משלי ו, יט): ומשלח מדנים בין אחים (תהלים לד, טו): בקש שלום ורדפהו:

סימן אמר אם עשית חצילות של עזירות, עשה כנגדן חצילות של מצוות כו', ואמר, כי אין אדם שאין לו שעה, ואהרן הכהן קיבץ ואסף כל העמים הטובים של כל אחד מישראל מכל השנה, ועמהם נכנס לקדשי הקדשים ציום הכפורים, וזאת נקרא חבל של מצוה.

והנה לעתיד יתוקנו כל הדברים, ואי צדצרי חז"ל^ה (ברא"ר מ"ט ב'), אפילו שם חדש שהקצ"ה יקרא לירושלים, שנאמר (ירמיהו ג' י"ז) "ציום ההוא יקרא לירושלים כסא ה'" הי' אצרהם יודע, פי' שלעתיד ירחיב ה' את נקודה הקדושה של ציהמ"ק על כל ירושלים, ויהי נקרא כל ירושלים כסא ה', כמו ציהמ"ק עכשיו, נמצא שהנקודה הקדושה של כל העולם יתרחב, וכן הנקודה הקדושה של הזמנים דהוא יו"כ תוכל להתרחב, כמו שאמרו חז"ל צמועד קטן ד' ט' ע"א, וכן הוא צמד"ר פרשת נשא כי צחנוכת

ציהמ"ק צימי שלמה המלך ע"ה מתוך שמחתם הגדולה לא התענו ציו"כ, וינחת צת קול ואמרה להם, כולכם מוזמנים לחיי העולם הבא, והלכו לצתיים שמחים וטוב לב, כי תקנו צשמחתם של חנוכת הבית, שנתרחב הנקודה של מצחר הזמנים על כל הזמנים, ולא הוצרכו להתענות ציו"כ, וכן הנקודה של הנפשות יתרחב, כי לעתיד כולם ידעו את ה', וכמים לים מכסים.

והאבות הקדושים לא הי' די להם שעה אחת טובה, רק תקנו כל הזמנים וכל העתים של כל ימי חייהם, אחת מהם לא נעדרה, וזה כוונת המדרש כשם שהם תמימים, פי' שנתרחב הנקודה הקדושה שלהם צנפש, כך שנותיהם תמימות דכ"כ נתרחבה הנקודה הקדושה שלהם בכל הזמנים, וזה שפירש"י ז"ל (ד"ה שני חיי שרה) על שני חיי שרה כולן שווין לטובה, כי כל הימים של כל ימי חייה, הי'

^ה ברא"ר מ"ט ב' רבי אחא בשם רבי שמואל בר נחמן בשם רבי נתן אמר אפלו הלכות ערובי חצרות היה אברהם יודע. רבי פינחס בשם רבי שמואל אמר אפלו שם חדש שהקדוש ברוך הוא עתיד לקרוא לירושלים, שנאמר (ירמיהו ג, יז): בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ה', היה אברהם יודע:

לה כמו יו"כ, וזה כוונת רש"י ז"ל
(ד"ה לספוד לשרה ולבכיתה), כי כמעט שלא
נשחט, פרחו נשמתה ממנה מתה,
כמ"ס צמ"ח (בראשית י"א כ"ט ד"ה יסכה) כי יסכה
היא שרה, וסכתה צרות הקדש, וצטח
ידעה מהעקדה, וכל מאוי' ורלונה
היתה לעשות רצון קונה, שיצחק צן
יחדה האהוב לה, יתעלה לעולה
תמימה לפני הקב"ה, וצמחשבה זאת
נסתלקה מזה העולם, רגע אחד
קודם שנשחט, קודם שצא הליוי
מהקב"ה "אל תשלח ידך אל הנער",
ושרה אמנו ע"ה לא ידעה מהליוי
השני, כי נסתלקה מזה העולם רגע
אחד קודם, א"כ מתה צמסירת נפש
ממש אשר חשבה שיצחק צנה יהי'
נשחט לקרבן עולה לפני הקב"ה, וצא
הפרט של מסירת נפש של שרה
אמנו צרגע אחרון של ימי חיי', ולמד
על כל ימי חיי', שהיתה תמיד

מדצקת נפשה ורלונה להקב"ה על
אופן זה, וצחי' זו, כמו צרגע
אחרונה של ימי חיי'.
ויתכן עוד לומר, הגם כי מי אנכי
לערב עצמי צענינים האלו, אעפ"כ
כתצתי זאת, ואם אינם לרצון יהי'
דצרי צטלים ומצוטלים, כי רצותינו
הקדושים צמד"ר' פרשת תולדות (ברא"ד
ס"ה י) על פסוק "ויהי כי זקן יצחק
ותכהנה עיניו מראות", אמרו שם
מכח אותה הראי', שבשעה שעקד
א"ח את יצחק צנו ע"ג המזבח, תלה
עיניו צמרום והציט צשכינה כו',
אמר הקב"ה אם הורג אני אותך,
עכשיו אני מכריע את אברהם אוהבי,
אלא גוזר אני שיכהו עיניו כו',
וצמת"כ' שם (ד"ה מכריע את אוהבי) וכהות עיני
יצחק עמדו לו צמקום מיתה, שנאמר
כי לא יראני האדם וחי כו'. וצזה
י"ל כי צאמת נתקבל יצחק לקרבן

¹ ברא"ר ס"ה י' דבר אחר, מראת, מכח אותה הראיה, שבשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, תלה עיניו במרום והביט בשכינה. מושלים אותו משל למה הדבר דומה, למלך שהיה מטיל בפתח פלטיין שלו ותלה עיניו וראה בנו של אוהבו מציץ עליו בעד החלון, אמר אם הורגו אני עכשו מכריע אני את אוהבי, אלא גוזרני שישתמו חלונותיו. כך בשעה שהעקיד אברהם אבינו את בנו על גבי המזבח תלה עיניו והביט בשכינה, אמר הקדוש ברוך הוא אם הורגו אני עכשו אני מכריע את אברהם אוהבי, אלא גוזר אני שיכהו עיניו, וכיון שהזקין כהו עיניו, ויהי כי זקן יצחק וגו'.

² שם ד"ה מכריע את אוהבי. מכריע אותו חוץ מדעתו ומצעריו וכהות עיני יצחק עמדו לו במקום מיתה שנאמר כי לא יראני האדם וחי וכמו שאמרו חכמינו ז"ל הסומא חשוב כמת וכן מצאתי בפירקי ר"א:

עולה צעקדתו, כי מת, רק שלא יכריע חזרהם אהבו של הקצ"ה, וזו הרגע של העקדה שמתה שרה, נתעצרה נשמתה של שרה ציחוק, ועי"כ חי, רק שכהו עיניו, וזה כוונת ר' יהושע בן קרחה שם (אות י"ב) צמדרש^פ, והציאו רש"י ז"ל צפרשת תולדות (בראשית כ"ז ב' ד"ה לא ידעתי יום מותי) לא ידעתי יום מותי כו', אמר שמא לפרק חמי חני מגיע, והיא צת קכ"ז מתה, והריני בן ה' שנים סמוך לפרקה כו', כי מאחר שנשמת חמו נתעצרה זו, משו"ה אמר שמא לפרק חמי חני מגיע (שוב ראיתי צוה"ק^ט פרשת וירא ד' ק"ג ע"א, וזל"ק והנה בן לשרה אשתך, בן לשרה

דבגיני' מיתת כו', והנה בן לשרה לאיסתלקא דבגיני' כו', והנה בן לשרה דהא נוקצא נטלה לצרא מן דכורא, ע"כ ואולי הכוונה כמ"ש, ואין לי עסק בנסתרות, ועיין בנל"י אורות שם על הגליון, ובספרי קודש). והגם שמצואר צספרי קודש, דעד העקדה הי' יצחק מסטרא דנקצא, ולאחר עקדה, מסטרא דדכירא, מ"מ י"ל מאחר דנתעצר בנשמת שרה, ואשה כו' יולדת זכר, והוא רחום יכפר.

ויש לבאר צזה דצרי המד"ר פרשת אחרי (ויק"ר כ"ב) תדע שכן הוא, שחזר יצחק אלל חמו, ואמרה לו אן היית צרי כו', אמרה אלולי המלאך כבר היית שחוט, אל"ל אין, צאותה שעה

^ח שם י"ב אמר רבי יהושע בן קרחה הגיע אדם לפרק אבותיו קדם לחמש שנים ולאחר חמש שנים ידאג מן המיתה, שכן יצחק אמר אם לשניו של אבא אני מגיע עד עכשיו מתבקש לי, אם לשנים של אמי אני מגיע, (בראשית כז, ב): ויאמר אליו הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי:

^ט זוה"ק וירא ק"ג. והנה בן לשרה אשתך. בן לשרה, דבגיניה מיתת, דבגיניה כאיבת נפשה עד דנפקת מינה. והנה בן לשרה. לאסתלקא בגיניה בשעתא דקודשא בריך הוא יתיב בדינא על עלמא. דכדין ויי פקד את שרה וגו' דהא מדכרי לשרה בגיניה דיצחק ועל דא איהו בן לשרה (אנהו מלאכי אמרו). והנה בן לשרה. (דין) דהא נוקבא נטלא (ליה) לברא מן דכורא:

^י ויק"ר כ' ב' נטל את יצחק בנו והעלהו הרים והורידו גבעות, העלהו על אחד מן ההרים ובנה מזבח וסדר עצים וערך מערכה ונטל את הסכין לשחוט, ואלולי שקראו מלאך מן השמים כבר היה נשחט. תדע שכן, שחזר יצחק אצל חמו, ואמרה לו אן היית ברי, אמר לה נטלני אבי והעלני הרים והורידני גבעות וכו', אמרה ווי על ברי דריותא, אלולי המלאך כבר היית שחוט, אמר לה אין. באותה שעה צוחה ששה קולות כנגד ששה תקיעות, אמרו לא הספיקה את הדבר עד שמתה, הדא הוא דכתיב (בראשית כג, ב): ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה, ומהיכן בא, רבי יהודה בן רבי סימון אמר מהר המוריה בא, והיה אברהם מהרהר בלבו ואומר שמא חס ושלום נמצא בו פסול ולא נתקבל קרבנו, יצתה בת קול ואומרת לו (קהלת ט, ז): לך אכל בשמחה לחמך:

נווחה ששה קולות, אמרו לא
 הספיקה את הדבר עד שמתה כו',
 כי נווחה היתה כי חששה שמא ח"ו
 לא נתמלא רצון הקצ"ה שזנה יחידה
 יהא נזחר לעולה, וזאמת ע"י
 העקידה פרח נשמתו של יצחק,
 והעקידה נתקבל לרצון לפני הקצ"ה,
 ונשמת שרה אמנו נתעצרה ביצחק,
 והי' לשרה אמנו חלק בעקידת יצחק
 זנה, כי נפטרת ע"י העקידה, וזאת
 היא הכוונה כשם שהם תמימים כך
 שנותיהם תמימות כו' כנ"ל, וזה
 שמסיים המדרש^א (ברא"ר נ"ח א') ח"ר יוחנן
 כהדא עגלתא תמימה, והמפרשים
 נלאו לפרש הכוונה, ולפי הנ"ל י"ל
 ששרה בעצמה ראוי לקרבן תמים
 וק"ל.

ובימי דור הפלגה הי' אהע"ה זן
 מ"ח שנה, כמזוהר בדברי חז"ל,
 ונזחר הוא וזרעו אחריו למזחר
 הנפשות של כל העולם, והקצ"ה
 הצטיח לו "ואעשך לגוי גדול", פי'

הגוי גדול אשר לו חלקים קרובים
 אליו יעמדו ממנו, כמזוהר בדברי
 חז"ל^ב (ברא"ר ל"ט י"א), ויתכן לומר על חטא
 דור הפלגה שאמרה תוה"ק עם אחד
 ושפה אחת, כי אמרו, נח אשר הי'
 איש נדיק נמלט הוא ודורותיו מדור
 המזול, וכל דורו נשטפו ונאצדו מן
 העולם, והם אם לאצדו צעונותיהם
 אינם רוצים כי נדיק אחד ימלט לצדו,
 אלא או כולם יאצדו, או כולם ימלטו,
 ע"כ רדפו אהע"ה, והשליכו אותו
 לכבשן אש צאור כשדים, וזאמת הי'
 היפך כוונתם, כי נזחר אהע"ה
 למזחר הנפשות הוא וזרעו לגוי
 נזחר, והם נתפרדו.

ואמרו חז"ל כי צעון שנאת חנם
 נחרצ צית קדשינו ותפארתנו, ונענשו
 ישראל לגלות המר האחרון, וי"ל
 דלאו דוקא לומר שהגלות הוא העונש
 והפרעון על חטא של שנאת חנם,
 רק שהשנאת חנם, והפירוד הלצבות
 של ישראל צעוה"ר הוא עצמו הגלות,

^א ברא"ר נ"ח א' דבר אחר, יודע ה' ימי תמימים, זו שרה שהיתה תמימה במעשיה, אמר רבי יוחנן כהדא עגלתא תמימה:

^ב ברא"ר ל"ט י"א ואעשך לגוי גדול (בראשית יב, ב), אמר לו ומנח לא העמדת שבעים אמות, אמר לו אותה אמה שכתוב בה (דברים ד, ז): כי מי גוי גדול, אני מעמיד ממך:

הנפשות של ישראל, אז גם הנקודה של מצחר העולם ומצחר הימים יתרחבו, ואז יתקיים "ציוס ההוא יקרא לירושלים כסא ה'", וכן יהי' רצון צ"צ"א.

שלא יוכל הנדיק הדור להשפיע ולאגד ולחצר את כל הנפשות של ישראל, כמו שיהי' לעתיד, כמ"ס "הרחיבי מקום אהלך", כי צאם ישראל יתאחדו צלי פרידא, והנקודה הקדושה של הנדיק יתרחב על כל

ונחלתם לעולם תהי' כסס שהם תמימים, כך שנותיהם תמימות, ודורש על שרה שהיתה שנותי' כולן שוין לטובה ועיין צרמז"ן וצרש"י ז"ל, וכבר כתבתי מזה, וי"ל דהנה כל מאויו וחפצו של אה"ה הי' להעמיד הזרע קדש של י"צ שבטי ק"ה, ושתולי זיתים קדש של עם ישראל, והצטחת השי"ת היתה אליו "ואעשך לגוי גדול", כלומר חפצך תקום, והגוי גדול אשר לו אלקים

(ב) צמד"ר פרשה זו (ברא"ר נ"ח ג) ר' עקיבא הי' יושב ודורש, והלצור נתנמנמו וציקש לעוררן, אמר מפני מה זכתה אסתר למלוך על קכ"ז מדינות, אלא תצוא אסתר צתה של שרה, שחייתה קכ"ז שנים, ותמלוך על קכ"ז מדינות.

ולמותר הוא להאריך בקושיות וצדקדוקים מה שהאריכו כבר המפרשים, וי"ל דהנה אי' עוד שם צמד"רש"ג "יודע ה' ימי תמימים,

^ג לעיל בהערות אות א'

^ד בראשית כ"ג א' ד"ה מאה שנה ועשרים שנה: לשון רש"י (רש"י על בראשית כ"ג:א') לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו בת מאה כבת עשרים לחטא ובת עשרים כבת שבע ליופי וכן כתב בשני חיי אברהם (רש"י על בראשית כ"ה:ז) ואין מדרשו זה נכון שהרי בשני חיי ישמעאל (שם פסוק יז) נאמר כשני חיי אברהם בשוה ולא היו שוים בטובה אבל היה מתחלה רשע ועשה תשובה בסוף ועוד כי שנה שנה לחלק משמע ואיננו נדרש להשוותן אבל "שנה שנה ושנים" דרך הלשון הוא ומה שאמרו בבראשית רבה (בראשית רבה נ"ח:א') בת מאה כבת עשרים לחטא לא דרשו כן אלא מיתור הלשון שחזר ואמר "שני חיי שרה" שכללן והשוה אותן ולא ידרשו כן באברהם:

^{טו} שם ד"ה ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים: לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה, שהרי אינה בת ענשין, אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' כבת ז' ליפי:

קרובים אליו, ממך יעמוד, ועיין
 בשפ"ח למרן הקדוש זל"ה זי"ע
 ועכ"ל, אכן לא נתמלא עוד אז
 לגמרי מצוקשו, שהגם שי"ח ממנו
 יצחק, אמנם י"ח ממנו ג"כ ישמעאל
 ובני קטורה, וע"י יצחק נתקרב
 הדבר יותר לפועל, כי הגם שי"ח
 ממנו עשו ואלופיו, אצל י"ח ממנו
 יעקב שהיתה מטתו שלמה, והעמיד
 י"צ שבטי ק"ה.

וזה שמצואר צמד"ר^{טו} פרשת וי"ח
 (ברא"ר ס"ח י"א), כמה אבנים נטל (יעקב)
 י"צ אבנים, (כמנין י"צ שבטי ק"ה)
 אמר, אברהם לא העמידן, יצחק לא
 העמידן, ואני אם מתאחות הן זל"ז,
 יודע אני שאני מעמידן - ושרה
 אמנו היתה יודעת מזה אשר עיקר
 הגוי גדול, והזרע קדש אשר י"ח
 מאברהם, יהיו מיצחק, כי הקצ"ה
 אמר לו "כי צי"ח יקרא לך זרע",
 וכיון ששומעת צעת מלאת לה ימי

חיי שנותי, אשר יצחק נתעלה לעולה
 תמימה ע"ג מזבח לפני הקצ"ה, בזו
 הרגע היתה נריכה להתרגז ולדאוג
 ולומר תוחלתי נכזבה, והזרע קודש
 אשר יקראו גוי גדול, י"ח ח"ו
 מישמעאל, והיא בכל משך ימי חיי
 שנותי האחרונים אמרה "גרש וגו',
 ואת צנה כי לא יירש עם בני עם
 יצחק", והקצ"ה הסכים על ידי
 צאמרו "כל אשר תאמר אליך שרה
 שמע בקולה" וגו' אכן עמדה
 בנסיונה, ולא הרהרה אחרי מדותיו
 של הקצ"ה, וזה שכתב רש"י ז"ל^{ד"ה}
 לספור לשרה ולבכתה) וכמעט שלא נשחט
 פרחו נשמתה ממנה ומתה, כי עד
 רגע אחרונה של חייה לא הרהרה,
 ומתה בלא הרהור חטא כלל וכלל,
 והגם שלא זכתה לשמוע שלא נשחט
 יצחק.

וזה שאמר המדרש "יודע ה' ימי
 תמימים" כו', כך שנותיהם תמימות,

^{טו} ברא"ר ס"ח י"א ויקח מאבני המקום (בראשית כח, יא), רבי יהודה ורבי נחמיה ורבנן, רבי יהודה אמר
 שנים עשר אבנים נטל, כך גזר הקדוש ברוך הוא שהוא מעמיד שנים עשר שבטים, אמר אברהם לא העמידן,
 יצחק לא העמידן, אני אם מתאחות הן שנים עשר אבנים זו לזו יודע אני שאני מעמיד שנים עשר שבטים,
 כיון שנתאחו שנים עשר אבנים זו לזו, ידע שהוא מעמיד שנים עשר שבטים:

שאף גם צרגע האחרונה, שהיתה נריכה לדאוג עצור זאת, לא הרהרה כלום. וי"ל כי יסכה זו שרה, שסכתה צרות הקודש, והיתה רואה העקדה, ומעשה הצרהם בעלה אשר לקח את המאכלת לשחוט את צנה, וצו הרגע מתה, ולא היתה יודעת הדבור של "אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה", כי צרגע זו מקודם מתה, ואעפ"כ לא הרהרה, ודבר זה לא יוכל צער ודם לדעת רק הקצ"ה, וזה "יודע ה' ימי תמימים, ונחלתם לעולם תהי' וק"ל.

והנה אסתר המלכה הצדיקת היתה מוכנה לגאולת ישראל, כמ"ש רש"י ז"ל שם צמגילת אסתר על פסוק (ב) "וּבְכַל יוֹם וַיֹּסֵם מֵרַדְכִי מִתְהַלֵּךְ" וגו', וז"ל זה אחד משני צדיקים שניתן להם רמוז ישועה דוד ומרדכי כו' לא אירע לצדקת זו שתלקח למשכב ערל, אלא שעתידה לקום ולהושע את ישראל כו' (עבלה"ק),

והלקיחה אל המלך אחשורוש היתה תמיד צאונס, וכיון שהגיע השעה שתקום ותושיע את ישראל, נכנסה אל המלך צרנון, וכמו שאמרה בעצמה "כאשר אצדתי אצדתי", מעיקרא צאונס ועכשיו צרנון כמו שפרשו חז"ל, והיתה יכולה להתרעם ולהתמרמר ולומר, כי יום הישועה תבוא על ידי. מדוע צחר הקצ"ה על אופן זה שתלכלך עם זוהמא וחלאת החטא, שתצא עכשיו אל המלך צרנון, אצל לא התרעמה ולא התמרמרה, ולא הרהרה אחרי מדותיו של הקצ"ה רק אמרה מוטב שתאצד גופי ונשמתי ביחד משני עולמות, צאם יהא רק ספק אחד להציל את ישראל, ומסוף מעשי' יש רא' על כל תהליכת חיי', שתמיד היתה מוכנה לגאולה, גם אם מסכנת את עצמה ונשמתי ביחד, וזה נסיון גדול לאדם, להשליך עצמו אל שאול ואצדון צשציל הצלת ישראל, והקצ"ה יודע

י' רש"י אסתר ד' ט"ז ד"ה וכאשר אבדתי אבדתי: וכאשר התחלתי לילך לאבוד אלך ואמות. ומדרש אגדה: כאשר אבדתי מבית אבא אבד ממך, שמעכשיו שאני ברצון נבעלת לעכו"ם, אני אסורה לך:

מחשבות אדם ותחבולותיו, וידע כי כך היתה מחשבת אסתר הנדקת מיום נעורי', ועד יום מותה.

וי"ל דר"ע הי' יושב ודורש, זה הזמן הי' צעת שהקהיל קהילות צרבים ועשה צפומצי וריש גלי ללמוד תורה לישראל, והפר מחשבות הרומים, גזירת מלכות הרשעה לבל יתעסקו ישראל בתורה, והצבור נתנמנו, כלומר שהיו מלאים יאוש, ואמרו כי אולי מוטב יותר לבל לעסוק תורה צרבים, מלהסכן עצמינו, והתנא חלקי ר' עקיבא זי"ע הי' מוכיחן ע"ז וציקש לעוררן, ואמר מפני מה זכתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינות כלומר שתצא ישועה על ידה, אלא תצא צתה של שרה שחייתה קכ"ז שנים ותמלוך על קכ"ז מדינות, כי כמו שכל ימי חיי שנותי'

של שרה אמנו היתה תמימות, כי גם אפילו רגע האחרונה לא הרהרה ולא התרעמה אחרי מדותיו של הקצ"ה כנ"ל, כן גם אסתר המלכה הנדקת כל ימי חיי שנותי' העלתה על דעתה, שמוטב לה לאצד צ' עולמות ע"מ להציל את ישראל וג"כ לא הרהרה אחרי מדותיו של הקצ"ה, וכוונת ר"ע הי' כי גם אנחנו צריכין לסכן את עצמינו עכ"פ רק לאצד את גופינו, ולא לשמוע לעצת רשעים, גזירת המלכות הרשעה כי כך עלתה במחשבה לפניו ית"ש, ואין אנו רשאים להרהר אחרי מדותיו של הקצ"ה, ור"ע הלך וקיים צעמנו מסירת נפש זה, והקהיל קהילות צרבים ללמוד עמהם תורה, עד רגע אחרונה של ימי חייו וקרא ק"ש עד שיצאה נשמתו באחד, זי"ע ועכ"ל.

תושב, ואטלנה מן הדין, שאמר לי הקצ"ה "לזרעך אתן את הארץ הזאת" ע"כ. ולהצין דברי חכמינו

(ג) גר ותושב אנכי עמכם וגו'. וברש"י ז"ל (ד"ה גר ותושב אנכי עמכם) צ"ש מדרש אגדה, אם תרצו הריני גר ואם לאו אהי'

ז"ל י"ל דהנה צפרשת לך (בראשית י"ג ז)
 צפסוק "ויהי ריב" וגו', "והכנעני
 והפריזי אז יושב בארץ", פירש"י ז"ל
 (ד"ה ויהי ריב) שהיו רועי לוט מרעים
 צהמתם צטדות אחרים כו' והם
 אומרים נתנה הארץ לאזרם, ולו אין
 יורש, ולוט בן אחיו יורשו, ואין זה
 גזל, והכתוב אומר "והכנעני והפריזי
 אז יושב בארץ", ולא זכה זה אזרם
 עדיין ע"כ. והנה לכאורה קשה הא
 אמרי' צע"ז"ד' נ"ג ע"צ צפשיטות
 דארץ ישראל ירושה היא להם
 מאבותיהם, ופירש"י ז"ל שהרי
 לאזרם נאמר "כי לך אתננה" כו',
 ואמאי אמרינן כאן דלא זכה זה
 אזרם עדיין ?
 אכן י"ל לפי מה שפירש"י ז"ל
 צפרשת פנחס (במדבר כ"ו נ"ה ד"ה לשמות מטות אבותם)

צפסוק אך בגורל וגו', "לשמות
 מטות אבותם ינחלו", שכל הנחלות
 החיים יורשים את המתים, וכאן
 מתים יורשים את החיים כו' והמה
 דברי ר' יונתן צצ"צ"ד' קי"ז ע"א,
 ועמ"ס צפרשת לך לך את ד', א"כ
 י"ל דהגם דארץ ישראל מוחזקת היא
 לישראל מאבותיהם, וירושה היא
 לישראל מאזרם אצינו ע"ה, הוא
 רק לאחר שהי' לאזרם אצינו ע"ה
 צנים, וצאו לארץ ישראל, וירשו את
 הארץ, צאה חזרה הארץ לאזרם,
 צתורת ירושה, דצירושה זו המתים
 יורשים את החיים, ואח"כ ירשו
 ישראל את הארץ מאבותיהם, וכיון
 שאז צימי הריב של רועי לוט עם
 רועי אזרם, עוד לא הי' לאזרם
 צנים, ולא הי' יכול אז אה"ה

י"ח ע"ז נ"ג: כי הא דאמר רב יהודה אמר רב ישראל שזקף לבינה להשתחות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה
 לה אסרה זמנלן דאסרה א"ר אלעזר כתחילה של א"י דאמר רחמנא (דברים יב, ג) ואשריהם תשרפון באש
 מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו חואי משום הנך דמעיקרא בביטולא
 בעלמא סגי להו אלא מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחא להו בעבודת כוכבים וכי אתו עובדי כוכבים
 שליחותא דידהו עבדי ה"נ ישראל שזקף לבינה גליא דעתיה דניחא ליה בעבודת כוכבים וכי אתא עובד
 כוכבים ופלח לה שליחותא דידיה קעביד:

י"ח ב"ב קי"ז. תנן כמאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ בדתניא רבי יאשיה אומר ליוצאי מצרים
 נתחלקה הארץ שנאמר לשמות מטות אבותם ינחלו אלא מה אני מקיים לאלה תחלק הארץ בנחלה לאלה
 כאלה להוציא את הטפלים גרבי יונתן אומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ שנאמר לאלה תחלק הארץ בנחלה
 אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם ינחלו משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם שכל נחלות שבעולם
 חיינן יורשין מתים וכאן מתים יורשין חיינן:

להחזיק בארץ מחמת ירושה שהמתים יורשים את החיים, שפיר אמר הכתוב "והכנעני והפריזי אז יושב בארץ", ולא זכה זה אצדם עדיין, ואדרבה הטענה של רועי לוט שאין לאצדם בן, ולוט יורשו, נפרך מעיקרה, כיון שאין לאצדם בן לירש אותם, א"כ אין שייך לומר אז שהמתים יורשים יורשים את החיים, א"כ לא זכה זה אצדם עדיין וק"ל.

וא"כ כאן שכבר הי' לאצרהם אצינו ע"ה בן, והקצ"ה אמר לו "כי צינחק יקרא לך זרע", ועוד אמר לו "לזרעך אתן את הארץ הזאת", וכיון שצריך קצר עבור שרה אמנו א"כ שוב שייך שפיר לומר עתה המתים יורשים את החיים, שפיר אמר להם אצרהם, אם תרצו, הריני גר, ולא אטלנה מן הדין, כי עוד לא ירשו בניו את הארץ, ועדיין לא נוכל לומר

המתים יורשים את החיים, ועכ"פ תתנו לי את הקצר בתורת גר, ואם לאו, אטלנה מן הדין, דכל הטעם דמשונה נחלה זו מכל הנחלות שבתורה, וכאן המתים יורשים את החיים, מאחר דצברית צין הצתרים אמר לו הקצ"ה "כי גר יהי זרעך" וגו', "ודור רביעי ישובו הנה", וגו', הצטיח הקצ"ה את הארץ לצאי ויוצאי הארץ, עיי"ש צצ"צ ד' קי"ז, ועמ"ש צפ' לך אות ד', וכיון דגלות מצרים מתחלת מלידת יצחק, א"כ שייך שפיר למימר עכשיו דהמתים יורשים את החיים, ויכול ליטול את הארץ מין הדין.

ובהאמור נוכל ליישב קושית התוס' כ"ה ר"ה ד' י"ג ע"א ד"ה ולא קציר נכרי, על הא דאמר שם עומר שהקריבו ישראל צכניסתן לארץ מהיכן הקריבוהו, אם תאמר דע"ל ציד

^ב שם רבי שמעון בן אלעזר אומר ע"ב לאלו ולאלו נתחלקה הארץ כדי לקיים שני מקראות הללו הא כיצד היה מיוצאי מצרים נוטל חלקו עם יוצאי מצרים היה מבאי הארץ נוטל חלקו עם באי הארץ מכאן ומכאן נוטל חלקו מכאן ומכאן:

^{כא} ר"ה י"ג. ד"ה ולא קציר נכרי: ואף על גב דירושה היא להם מאבותיהם כדאיתא בע"ז פרק רבי ישמעאל (עבודה זרה דף נג:): דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ יש לו במה שזרע ומ"מ (דייק) התם שפיר משום אשרות שמדורות הראשונים:

נכרי, קצירכם אמר רחמנא, ולא קציר
נכרי, והקשו התוס' הא ארץ ישראל
ירושה לישראל מאבותיהם, ולפי
האמור י"ל מאחר דהקציר של נכרי
הי' גזל צעוד שלא היו נכנסין לארץ,
ואז לא זכו ישראל עדיין בארץ, ולא
היו יכולים האבות עדיין לרשת את

(ד) ועתה אם ישכם עושים חסד ואמת
את אדוני הגידו לי וגו'. ולכאורה קשה
להזין לפי דברי רש"י ז"ל צפרשת
ויחי (בראשית מ"ז כ"ט) צפסוק "ויקרצו ימי
ישראל למות" וגו' "ועשית עמדי
חסד ואמת" וגו', ופירש"י ז"ל שם
(ד"ה חסד ואמת) חסד שעושים עם המתים
הוא חסד של אמת שאינו מצפה
לתשלום גמול עכ"ל, וא"כ כאן
שאברהם אבינו ע"ה הי' עוד צוה
העולם, וחי הי', ומדוע אמר שיעשו
עם אברהם חסד ואמת צוה שיקבימו
לשלוח את צתם לאשה עבור יצחק
צנו ?
ויתכן לומר כי רצה עצד אברהם
לומר להם שהזיווג של יצחק ורצקה

הארץ מצניהם ע"י הדין שהמתים
יורשים את החיים, כיון דחיים עלמם
עדיין לא זכו צה, וכל מה שארץ
ישראל ירושה לישראל מאבותיהם,
הוא רק מטעם שהמתים יורשים את
החיים שפיר פריך הגמ', קצירכם
אמר רחמנא ולא קציר נכרי, וקצרתו.

יהי' כולו קודש, צלי שום פני'
חינונית, אפילו גם צוה שלא ירצו
אבותי' של רצקה להנות מאברהם
אפילו משהו הנאה, כי צאם יתדמו
להם שע"י התחנותם עם אברהם
יהיו להם הנאה גשמית אפילו
מועטת, יתערב צוה פני' חינונית,
וכמו שדימה לצן צתחלתו, וכמו
שכתב רש"י ז"ל (בראשית כ"ב כ"ט ד"ה וירין) למה
רץ, ועל מה רץ, ויהי כראות את
הנום, אמר עשיר הוא זה, ונתן עיניו
צממון, אצל עצד אברהם התעורר
אותם, והתנה עמהם מתחלה, שיתרצו
לשלוח את צתם צצחי' חסד של אמת,
שאינם מצפים לתשלום גמול, וכן כתב
הרמ"א ז"ל צצחי' ע"י (סי' ב' סע' א') כי גם

הנדוניא שנוטל החתן הוא ממון שאינו של יושר כי נריך אדם לקיים את המנוה של פרו ורצו לשם שמים בלצד, וצטח כי זאת היתה רצונו של אברהם אבינו ע"ה כששלח את עבדו אשר נאמר עליו "המושל בכל אשר לו", וידע היטב את רצונו של אבינו אברהם.

ולכן נאמר להלן "ויוציא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרצקה, ומגדנות נתן לאחי ולאמה", ופירש"י ז"ל (ד"ה ומגדנות) פירות של ארץ ישראל,

(ה) במד"ר^כ פרשה זו יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרצה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה כו', והוצא ברש"י ז"ל (בראשית כ"ד מ"ב ד"ה ואבא היום) כאן, ונ"ל בעזה"י לומר שרבותינו חכמי המדרש רמזו בכאן דברים נפלאים, כי לא פרשו הטעם מדוע באמת נכפל פרשה של

ולא נתן שום כסף וזהב, כדי שלא יהנו מאברהם כלום, ונתן להם מפירות של ארץ ישראל, ויתכן לומר כי גם הפירות האלו, לא היו מהרכוש של אברהם אבינו ע"ה רק מהגדלים מהפקר ארץ ישראל, ואותם בלצד נתן להם כנ"ל, כי לא רצה להנות אותם מהרכוש של אברהם אבינו ע"ה, ובע"כ הסכימו לשלוח את צחם, כי הצליח ה' את דרכו, ורצון ירחיו יעשה הקצ"ה.

אליעזר צ' וג' פעמים, וי"ל כי אברהם אבינו ע"ה הי' איש חסד, ותיקן תפילת שחרית, וינחק אבינו ע"ה תיקן תפלת מנחה, והוא צחי' דין פחד ינחק, ומצואר צשפ"א, וכן שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר זל"ה זי"ע ועכי"א כי עומק הדין הוא חסד, שהרי ג' פעמים חסד עולה בגימט' גבורה, א"כ פחד ינחק נכלל

^כ ברא"ר ס' ח' אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים, פרשתו של אליעזר שנים ושלושה דפים הוא אומרה ושונה, ושרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מרבוץ המקרא. רבי שמעון בן יוחאי אומר: טמא, הטמא (ויקרא יא, כט). רבי אליעזר בן יוסי אומר: זה, וזה (ויקרא יא, כט):

בחסד של אברהם, וא"כ גם תפלת מנחה של יצחק נכלל בתפלת שחרית של אברהם, והגם שלא תיקן אברהם אלא תפלת שחרית, אכן בזו התפלה של שחרית אשר תיקן, מתנווכך זה ג"כ תפלת מנחה של יצחק, וכנ"ל דנכלל זו בזו, תפלה אחת בחזרתה. וכן אי' ציומא (כ"ה:) ריש פרק אמר להם הממונה דללותי' דאברהם ממי משחרח כותלי', ופירש"י ז"ל תפלת מנחה שלו, ולכאורה הא אברהם לא תיקן תפלת מנחה, והו"ל לומר ללותי' דיצחק, זרם דזה הוא שכתבנו דאפילו תפלת מנחה של יצחק נקרא ללותי' דאברהם, כיון דדין נכלל בחסד כנ"ל.

והנה תפלת אליעזר עזד אברהם היתה לעת ערב, לעת זאת השואבות, שהוא זמן מנחה, וצמדרש כמו שאנו מזכירים אבות בתפלת שמ"ע, כמ"כ הרי אליעזר אמר "ה' אלקי אדוני אברהם", א"כ התפלל אליעזר תפלת שחרית של אברהם בזמן מנחה, כי הוא הי' דולה ומסקה מתורת רבו

וצטח עשה כמו שעשה ארע"ה, לתפלל תפלת שחרית, והתפלל תפלה זו של שחרית בזמן מנחה להמתיק דין צרחמים כנ"ל, וי"ל לפ"ז דמשו"ה כפלה תוה"ק פרשה זו של אליעזר עם תפלתו, כדי לכלול תפלתו שתי פעמים, לרמוז השתי תפלות, תפלת שחרית שתקן ארע"ה, ותפלת מנחה שתקן יצחק אבינו ע"ה, וכיון שאמר את תפלתו לעת ערב בזמן מנחה, א"כ הי' מכוון לכלול ביחד השתי תפלות תפלת מנחה של יצחק בתפלת שחרית של אברהם ולכלול דין בחסד.

והנה אי' קול קול יעקב, שני קולות, קול תורה, וקול תפלה, ויש שתי תורות, תורה שבכתב, ותורה שבע"פ, תושב"כ הוא מה שהקב"ה למד ומסר לנו, והוא צחי' התעוררות עליון, שהשפע בא מלמעלה, ותורה שבע"פ הוא מה שישראל מייגעין עצמן ע"י י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, להוציא מתושב"כ הלכות חדשות, ואפילו מה שתלמיד ותיק

עמיד לחדש, הכל נתנה למשה מסיני, וזאת נקרא איתערותא דלתתא, התעוררות התחתונים, ותפלה הוא ג"כ התעוררות התחתונים, אשר ע"כ נקראת תפלה, מלשון התדבקות, לדבק המחשבה בהקצ"ה.

וזה שאמר המדרש יפה שיחתן של עבדי אבות, ושיחתן י"ל שהוא מלשון "ויאל יצחק לשוח בשדה", ואין שיחה אלא תפלה, כי מזה למדו חז"ל שתיקן יצחק תפלת מנחה, וגם תפלת אליעזר היתה לעת ערב זמן תפלת מנחה, והי' כולל בתפלתו שתי תפלות כנ"ל, וזה כוונתם דהגם שתפלה הוא התעוררות התחתונים, וגם תושבע"פ הוא התעוררות התחתונים כנ"ל, אעפ"כ יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של צנים, פי' תורתן של צנים, היינו תושבע"פ, ונקראת תורתן של צנים, מחמת שהצנים מיגעין עצמו ע"י הי"ג מדות

שהתורה נדרשת בהן, להוציא מתושב"כ הלכות חדשות כנ"ל, וכן אי' בדברי חז"ל (ע"ז י"ט). "וצתורתו יהגה יומם ולילה", מתחלה נקראת תורת ה', ולצסוף תורתו והיינו ע"י שמייגעים עצמם בתורה כנ"ל, והוא ג"כ התעוררות התחתונים, וזאו חז"ל ורמזו, לנו כי תפלה שהיא ג"כ ע"י התעוררות התחתונים עוד גדולה יותר, כי מתפלתו של אליעזר נעשה תורה שבכתב, שהרי כתבה התורה"ק תפלת אליעזר הרבה פעמים, והרבה גופי תורה לא נתנה אלא ברמיזה, להראות כמה גדול כחה של תפלה, וכן אמרו חז"ל (ברכות) "כרום זולת לצני אדם", זו תפלה, דברים העומדים צרומו של עולם, פי' כנ"ל כי מתפלה נעשה תושב"כ, והם דברים העומדים צרומו של עולם, והצן. וצני אדם מזלזלים בהם, והוא רחוס יכפר.